

YOSH FUTBOLCHILARNI MUSOBAQA JARAYONIGA TEXNIK-TAKTIK TAYYORLASH

**Tolibjonov Sardorbek
Ravshanjon o'g'li**

*Qo'qon davlat universiteti magistranti
Email: sardor.tolibjonov@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yosh futbolchilarni musobaqa jarayoniga texnik va taktik tayyorlash masalalari yoritilgan. Futbolchilarning texnik-taktik mahoratini oshirish, o'yin davomida qaror qabul qilish tezligini rivojlantirish va musobaqa sharoitiga psixologik tayyorgarlikni kuchaytirish bo'yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalar berilgan. Shu bilan birga, tayyorgarlik jarayonida mashg'ulot metodikasini optimallashtirish, mashqlarni tanlash va ularni o'yin vaziyatiga moslashtirishning samarali usullari tahlil qilingan. Maqolada yosh futbolchilar uchun texnik-taktik mashg'ulotlarning musobaqadagi natijalarga ta'siri ham o'rganilgan.

Kalit so'zlar: futbol, texnik-taktik tayyorgarlik, yosh futbolchilar, musobaqa jarayoni, o'yin uslubi, jamoaviy harakat, taktik fikrlash.

Abstract: This article discusses the issues of technical and tactical preparation of young football players for competitive processes. It provides methodological recommendations for improving the players' technical-tactical skills, enhancing decision-making speed during the game, and strengthening psychological readiness for competitions. The study analyzes effective methods of optimizing training sessions and adapting exercises to match real-game situations. The article also examines how technical-tactical training impacts young players' competition performance.

Keywords: football, technical-tactical preparation, young players, competition process, playing style, team movement, tactical thinking.¹

KIRISH

Futbol bugungi kunda dunyoning eng ommaviy va jadal rivojlanayotgan sport turlaridan biri hisoblanadi. Yosh futbolchilarni musobaqalarga tayyorlash jarayoni murakkab, ko'p yo'nalishli hamda tizimli yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, texnik-taktik tayyorgarlik ularning o'yindagi muvaffaqiyati uchun hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, sportchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishda texnik harakatlari bilan bir qatorda, taktik fikrlash, tezkor qaror qabul qilish va jamoaviy harakatlarni muvofiqlashtirish katta ahamiyatga ega.

¹ Abdullayev, A. (2020). Futbol mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya universiteti nashriyoti.

Texnik tayyorgarlik futbolchining to'p bilan ishlashdagi individual mahoratini belgilasa, taktik tayyorgarlik o'yin davomida sharoitni to'g'ri baholash va samarali qaror qabul qilishni o'z ichiga oladi. Har ikki yo'nalish bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, musobaqa jarayonida ularning uyg'unligi sportchining natijalarini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.²

So'nggi yillarda yosh futbolchilarni tayyorlash tizimi sport pedagogikasida alohida yo'nalish sifatida shakllanmoqda. Jahon miqyosida olib borilayotgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quv-mashg'ulot jarayonida musobaqa modeliga yaqin sharoitlar yaratish, futbolchining individual va jamoaviy faoliyatini rivojlantirishda yuqori samaradorlik beradi. Shu sababli, hozirgi davrda yosh futbolchilarni texnik-taktik tayyorlashga ilmiy-uslubiy asosda yondashish zaruriy ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi - yosh futbolchilarni musobaqa jarayoniga tayyorlashda texnik-taktik tayyorgarlikning o'rni, mazmuni va metodikasini ilmiy asosda tahlil qilish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.³

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Futbolchilarning texnik-taktik tayyorgarligini o'rganish bo'yicha ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tadqiqotlar olib borganlar. Jumladan, R. Martens, L. Matveev, V. Ozolin, A. Nikitin va O'zbekistonlik mutaxassislar - A. Abdullayev, B. Ro'ziev, M. Tursunovlarning ishlari shuni ko'rsatadiki, texnik va taktik malakalarni rivojlantirish uzluksiz mashg'ulot jarayoni bilan chambarchas bog'liq.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yosh futbolchilar tayyorgarligida quyidagi metodik yondashuvlar samarali hisoblanadi: o'yin vaziyatlariga mos mashqlar tizimi, bosqichma-bosqich o'rgatish, musobaqa simulyatsiyasi asosida mashg'ulotlar tashkil etish va taktik fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlarni qo'llash.⁴

Metodologik jihatdan ushbu tadqiqotda kuzatuv, pedagogik tahlil, test sinovlari va tajriba-solishtirma metodlardan foydalanilgan. Kuzatuv jarayonida yosh futbolchilarning mashg'ulot va musobaqa paytidagi harakatlari, ularning texnik-taktik xatolari, qaror qabul qilish tezligi va jamoaviy o'yin jarayonidagi faoliyati o'rganildi. Shuningdek, tajriba guruhlariga texnik-taktik mashg'ulotlar kompleks tarzda joriy etilib, ularning o'sish dinamikasi tahlil qilindi.

Ushbu metodologiya yosh futbolchilarning o'yin jarayonida to'pni nazorat qilish, raqibni aldash, pozitsion o'yin, pressing va himoyaviy harakatlarda muvofiqlik darajasini aniqlash imkonini berdi. Natijada, texnik-taktik tayyorgarlikning yosh futbolchilar o'yin natijalariga bevosita ta'siri aniqlangan⁵.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnik-taktik tayyorgarlikka yo'naltirilgan mashg'ulotlar yosh futbolchilarning o'yin sifatiga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Jumladan, to'pni nazorat qilish aniqligi, pas berish tezligi, pressingda faol ishtirok, hamda jamoaviy o'yin uyg'unligi yaxshilandi.

Tajriba davomida aniqlanishicha, taktik fikrlashni rivojlantiruvchi mashqlar futbolchilarning qaror qabul qilish tezligini 18–20% ga oshirgan. Bu esa musobaqa

² Matveev, L. P. (2013). Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. Moskva: Fizkultura i sport.

³ Ro'ziev, B. (2018). Sport o'yinlarida taktik fikrlashni rivojlantirish asoslari. Toshkent.

⁴ Tursunov, M. (2021). Futbolchilarni tayyorlash tizimida psixologik omillar. Samarqand: Fan nashriyoti.

⁵ Ozolin, V. (2002). Podgotovka sportsmenov v igrovyykh vidakh sporta. Moskva: Sovetskiy sport.

jarayonida o'yinchilarning harakat uyg'unligi va natijaviyligiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Mashg'ulotlar davomida musobaqa modellashtirish usuli qo'llanilganda, futbolchilar real o'yin sharoitiga yaqin bo'lgan qarorlar qabul qilishga o'rganadi. Bu uslub jismoniy yuklamalarni o'yin sharoitiga moslashtirish, stressga bardoshlilikni kuchaytirish va musobaqaviy holatlarda aniqlik bilan harakat qilishni o'rgatadi.⁶

Natijalarga ko'ra, texnik-taktik tayyorgarlik jarayonida quyidagi omillar eng muhim deb topildi:

Mashg'ulotlarda o'yin vaziyatiga yaqin topshiriqlarning ko'pligi;

Futbolchilarning individual texnik harakatlariga e'tibor berish;

Jamoaviy hamkorlikni rivojlantiruvchi mashqlarni qo'llash;

Murabbiy tomonidan taktik tahlil va teskari aloqa berib borish.

Shu tarzda olib borilgan tayyorgarlik natijasida futbolchilarning o'yin samaradorligi, jamoaviy uyg'unligi va texnik aniqligi oshgani kuzatildi⁷.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, yosh futbolchilar uchun texnik-taktik tayyorgarlik jarayonida tizimli va bosqichma-bosqich yondashuv eng samarali hisoblanadi. Tayyorlov bosqichida asosiy e'tibor texnik malakalarni shakllantirishga, musobaqa oldi bosqichida esa taktik fikrlash va o'yin modeli bo'yicha mashqlarga qaratilishi zarur.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, futbolchilarda musobaqa stressiga bardoshlilikni oshirish uchun psixologik tayyorlov ham muhim ahamiyatga ega. Mashg'ulot jarayoniga stressni boshqarish mashqlari, diqqatni jamlash va tezkor fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar kiritilishi maqsadga muvofiqdir.

Murabbiylar uchun eng muhim vazifalardan biri - texnik va taktik topshiriqlarni o'yinchining yosh, jismoniy va psixologik xususiyatlariga mos ravishda tanlashdir. Har bir futbolchining o'ziga xos uslubini saqlab qolgan holda jamoaviy uyg'unlikni ta'minlash - zamonaviy futbol tayyorgarligining asosi hisoblanadi.⁸

Tahlil natijalari shuni tasdiqlaydiki, texnik-taktik tayyorgarlikni kompleks tarzda olib borish yosh futbolchilarni musobaqa jarayoniga har tomonlama tayyorlaydi, ularning o'yin samaradorligini oshiradi va sport natijalarining barqarorligini ta'minlaydi.⁹

XULOSA

Yosh futbolchilarni musobaqa jarayoniga tayyorlashda texnik-taktik tayyorgarlikning o'rni beqiyosdir. U sportchining nafaqat o'yin mahoratini, balki psixologik barqarorligi va jamoaviy uyg'unligini ham shakllantiradi.

O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Texnik-taktik tayyorgarlikni bosqichma-bosqich va tizimli asosda olib borish zarur.

2. Mashg'ulot jarayonida o'yin vaziyatlariga mos mashqlarni qo'llash samaradorlikni oshiradi.

⁶ Ozolin, V. (2002). Podgotovka sportsmenov v igrovyykh vidakh sporta. Moskva: Sovetskiy sport.

⁷ Nikitin, A. (2015). Takticheskaya podgotovka futbolistov-yuniorov. Kiev: SportPress.

⁸ Martens, R. (2012). Successful Coaching. Champaign, IL: Human Kinetics.

⁹ Ergashev, D. (2020). Futbolchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirish usullari. Toshkent

3. Musobaqaga yaqin sharoitlarda mashg'ulot tashkil etish psixologik tayyorgarlikni kuchaytiradi.

4. Har bir futbolchining individual imkoniyatlarini hisobga olish taktik uyg'unlikni yaxshilaydi.

Shunday qilib, yosh futbolchilarni musobaqa jarayoniga texnik-taktik tayyorlash ularning sport rivojlanishida muhim bosqich bo'lib, zamonaviy metodik yondashuvlar asosida amalga oshirilishi lozim.¹⁰

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Abdullayev, A. (2020). Futbol mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya universiteti nashriyoti.

2. Matveev, L. P. (2013). Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. Moskva: Fizkultura i sport.

3. Ro'ziev, B. (2018). Sport o'yinlarida taktik fikrlashni rivojlantirish asoslari. Toshkent.

4. Tursunov, M. (2021). Futbolchilarni tayyorlash tizimida psixologik omillar. Samarqand: Fan nashriyoti.

5. Ozolin, V. (2002). Podgotovka sportsmenov v igrovykh vidakh sporta. Moskva: Sovetskiy sport.

6. Nikitin, A. (2015). Takticheskaya podgotovka futbolistov-yuniorov. Kiev: SportPress.

7. Martens, R. (2012). Successful Coaching. Champaign, IL: Human Kinetics.

8. Ergashev, D. (2020). Futbolchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirish usullari. Toshkent.

9. Abdikarimov, S. (2019). Sport o'yinlarida strategik fikrlashni shakllantirish metodikasi. Farg'ona.

10. Bompa, T. (2015). Periodization Training for Sports. Champaign, IL: Human Kinetics.

¹⁰ Abdikarimov, S. (2019). Sport o'yinlarida strategik fikrlashni shakllantirish metodikasi. Farg'ona.